első benyomásra láttam, hogy az eddigi pilisi barlangoktól egészen elütő, földalatti helyiséggel van dolgom, melyhez hasonlóval eddig még nem találkoztam. A rendkívülisége ennek abban áll, hogy itt nem a természet alkotta barlangokról van szó, hanem emberi kezek által, a hatalmas trachit-tufasziklába vájt s vésett helyiségekről. Vizsgálataim e helyen több ízben és több napon át folytak s azt eredményezték, hogy ezeknek egyházi vonatkozásúaknak kellett lenniök.

A Magyar Nemzeti Múzeum régészeti osztályához 1937-ben juttatott vizsgálati jelentéseim alapján már tudományos kiszállás is történt dr. Gallusz Sándor vezetése mellett, ki a rendkívül érdekes helyet szintén egyházi vonatkozásúnak tartotta, mit a sziklafalban felfedezhető kegytárgy-fülkék is kellő módon igazolnak. Maga az egész földalatti helyiség nem valószínű, hogy pálos eredetű, sokkal korábbi keletűnek látszik, azonban erről teljes bizonyossággal majd csak annak ásatása után beszélhetünk, mihelyt a Magyar Nemzeti Múzeum régészeti osztálya a közeljövőben feltárás alá veszi.

A történelem szerint 1250-ben Boldog Özséb a hármas remetebarlang közelében megkezdte építeni társaival, hetedmagával együtt a Szent Kereszt tiszteletére szentelt első pilisi páloskolostort. Ez a kolostor, mint ahogy a hármas remetebarlang is, szintén a koronabirtokon feküdt s minden bizonnyal itt királyi adományról kell beszélnünk, bár erről még semmi adatot felkutatni nem volt módunkban. Minden valószínűség szerint a király, vagy a királynő jóvoltából jutottak a pálosok ahhoz a területhez, hol kolostoruknak s a magyar Rendnek alapjait rakták le. Ez a hely a hármas remetebarlangtól kb. másfél kilométer távolságra fekszik a Kovacsinai hegyek lábánál, egy 247 m magas dombnak a tetején, a Pilisszentkeresztre vezető mai autóbusz-út mentén.

Tehát nem a mai Pilisszentkereszten!

A hármas remetebarlang és a pálos-kolostor közötti részen egy sziklás partnál, kőfejtőre akadunk. Itt fejthették a kolostor építéséhez szükséges követ, a könnyen munkálható trachitkövet s a kolostorromoknál valóban hasonló kőanyagot találunk.

A kolostorromok között kis kápolnának falait Kiss Sándor építészmérnök barátommal felmértem és azok megegyeznek az eddig ismert páloskolostorok és templomok adataival. Ennek a kis román stílű templomnak falai még igen szépen megvannak s maga az egész kolostorrom nem igen bolygatott, annak ásatása a Pomázon most folyó ásatások befejezése után kerül sorra a közeljövőben.

Ez hát a valóság!

Az áldott emlékű Prohászka püspök úr valóban lelkes és nagy barátja és rajongója volt Pilisnek, de mire én e valóságnak birtokába jutottam, már nem közölhettem vele. Azonban mintha a jó Isten is úgy akarta volna, az ő nevéről elnevezett Prohászka Ottokár Árvaház ott fekszik nem messze a hármas remetebarlang alatt s ha letekintünk a barlang terraszáról, a csodás panorámában ott látjuk az ő nagy művét, az isteni szeretetnek házát az Oszoly égnek szökő sziklái alatt, a Dera völgyében.

De még valamiről meg kell emlékeznem, ami a hármas remetebarlangnál nincs, tudniillik: a

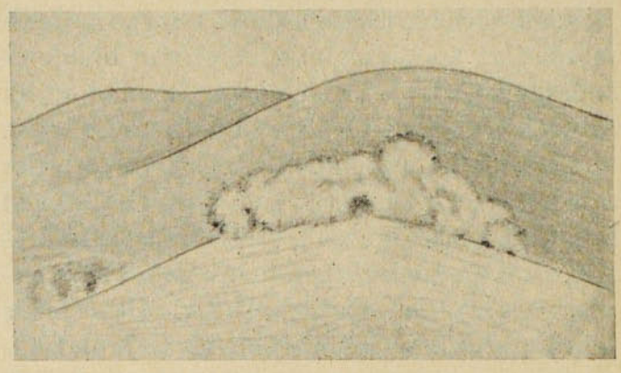

Pálos Pilisszentkereszt.

szószék. Minek is lett volna? Boldog Özséb ott ült a barlang előterében, az ott heverő sziklák egyikén s körülötte remetetársai hallgatták tanítását a végtelen erdők ölén, hol az erdei kristálytiszta források vize a hármas remetebarlang mellett a Holdvilág-árok vízesésén a napsugár csillogó fényében szikrázva zuhan alá.

Köszönöm Beró Jenő dr. úrnak, hogy legutóbbi cikkemet most alaposabban kifejtve s bizonyítva adhattam elő.

A nagy nyugtalanság

Irta: Otto Karrer

Istent és az emberi lelket akarom megismerni! Mást semmit? Semmit! Mást semmit sem tudok, csak azt az egyet, hogy mindazt, ami a világon történik és elmúlik, meg kell vetnem, viszont keresnem kell azt, ami állandó és örök. Távozzék hát tőlem mindaz, ami kísértésbe ejthetne s tűnjön el minden igézet! Öntsük ki lelkünkből és könnyek között valljuk meg és sóhajtozva ismerjük el és nyomorúságunkból kiváygódva kiáltsuk: ami Istenen kívül van számunkra, az nem jó nekünk! Mi semmit

sem akarunk abból, amit adott, ha nem adja magát is az, Aki mindent adott !

Ó, örök Igazság és igazi Szeretet, micsoda kínokat szenvedett szívem a megismerés vajudása közben, mert valóban : nem az Igazság keresése a boldogság, hanem a megtalálása ! Hogy sóhajtoztam Hozzád, Istenem ! Te észrevetted, anélkül, hogy én tudtam volna s míg a csöndben kutattam és töprengtem, szívem hangtalan küzdelme : egyetlen nagy sikoly volt Irgalmad után ! Bensőmben tövisekkel űztél, hogy nyugalmamat ne találjam, míg meg nem bizonyosodom Rólad. — Ó, Igazság, Benned rejlik az örökkévalóság ! Ó, Szeretet, Benned rejlik az igazság ! Ó, Örökkévalóság, Benned rejlik a szeretet ! — Te vagy az én Istenem ! Téged szólítlak isteni Igazság, Akiben és Akiből és Aki által igaz mind, ami igaz ; isteni Bölcsesség, Akiben és Akiből és Aki által bölcs mind, aki bölcs ; isteni Élet, igazi, erős Élet, Akiben és Akiből és Aki által él mind, ami igazán és erősen él ; isteni Boldogság, Akiben és Akiből és Aki által boldog mind, aki boldog !

Isten, Kit elhagyni halál, Kit újból megtalálni újjászületés, Kiben lakozni élet ! Isten, Akihez a hit serkent minket, Akihez a remény buzdít minket, Akivel a szeretet egyesít minket !

Jöjj hát hozzám kegyelmeddel !

Szívem fénye, magam öltem magam a földiekbe és sötétség lettem. De éppen ott, éppen a homályban csírázott ki lelkemben a vágy : Utánad ! Eltévedtem, de megemlékeztem Rólad s fölcsendült szavad mögöttem.

Mindig közel voltál nekem irgalmas haragoddal. Vétkes örömeimbe keserűséget csöppentettél, hogy megtanuljak olyan örömöt keresni, melyben nincsen fájdalom és hogy ezt Kívüled nem találom meg Uram !

Ó, százszor inkább veszítsek el mindent, de megtaláljalak Téged, mintsem elnyerjek mindent, de Téged ne találjalak.

Mert magad számára teremtettél minket Uram és nyugtalan a mi szívünk, míg meg nem nyugszik Benned !

(Augustinus, Gnade, Gebet, Arbeit. Németből fordította: *dr. Horváth Józsefné.)*

Szent magyar pálosok

3. Boldog emlékű István

Boldog Özséb pilisi remeteségének «hármas barlangjában» Boldog Benedek mellett ő volt a harmadik. Valóban boldog volt István, hogy társuk lehetett s a mester és a tanítvány istenes életét oly közelről csodálhatta és követhette. S hogy mily temérdek hasznot merített példájukból, mutatja élete is. P. Gyöngyösi említi, hogy származására nézve ugyan nemes, bár szegény nemes volt, de erényeinek ékességénél fogva még nemesebb volt (nobilior morum elegantia) ! Szerette a csöndet, az istenes magányt és az áhítatos szent könyveket. Följegyezték róla, hogy ezeket még az ebédlőben sem akarta nélkülözni.

Provinciálissá választása előtt, mint a szent engedelmesség névtelen és alázatos katonája, csak Isten akaratát és tetszését kereste és szolgálta. S mikor 1290-ben — Boldog Benedek halála után — társai őt szemelték ki erre a nagy felelősséggel teljes méltóságra, megrettenve vonakodott azt elfogadni. Pedig a névtelen és csak az engedelmességnek élő alattvalóban kiváló, kormányzásra termett, ügyes, gondos, tapintatos előljáró rejlett. Első dolga volt az ország első főpapjával, Ladomér érsekkel kapcsolatot keresni, megválasztását vele megerősíttetni s Rendjének az ő hatalmas pártfogását megnyerni.

Ladomér esztergomi érsek egyike volt a XIII. század legmarkánsabb alakjainak a magyar katolikus egyház nagyvonalú és szentéletű főpásztorai sorában. Erkölcsi hatalma és súlya akkora volt, hogy a pogánykodó és hitszegő Kun László botrányos élete miatt fölháborodott magyarság csaknem egy szálig a nagy érsek mellé sorakozott, ki egyházi átokkal sem félt kényszeríteni jobb belátásra megtévedt királyát.

Mikor pedig őt kedvenc kúnjai saját sátrában megölték 1290-ben, a hatalmas osztrák herceggel, Alberttel és a pápa hűbéres jelöltjével, Károllyal szemben III. Endre, az utolsó Árpád-sarjadék nem igen juthatott